

Streszczenie

Celem niniejszej pracy było wskazanie czynników, jakie mogły determinować pomyślność jednostki w czasach starożytnych – zajmującej określone miejsce w klasowej hierarchii – na podstawie porównania semantyki greckich wyrazów oznaczających „ludzką szczęśliwość” pojawiających się w poezji epoki archaicznej oraz klasycznej.

Dysertacja składa się z dwóch części – teoretycznej i analitycznej, z których każda dzieli się na kolejne rozdziały. W pierwszym rozdziale części teoretycznej scharakteryzowałam felicytologię jako dziedzinę wyrosłą z nauk etycznych, podałam przyjętą przeze mnie definicję szczęścia oraz przedstawiłam naukowe schematy klasyfikacji szczęścia, z których korzystałam podczas pisania niniejszej rozprawy. W dalszej części pierwszego rozdziału opisałam kształtowanie się ideału życia szczęśliwego od czasów starożytnych, wiele miejsca poświęcając rozwojowi definicji szczęścia w greckiej myśli filozoficznej, a zwłaszcza antycznemu postrzeganiu człowieka jako wielowymiarowego bytu ontycznego. Drugi rozdział, dotyczący greckich pojęć „szczęścia” występujących w poezji epoki archaicznej i klasycznej, został podzielony na pięć podrozdziałów, w których podałam etymologię oraz znaczenie wyrazów μάκαρ, ὄλβιος, εὐδαίμων, εὐτυχής oraz pozostałych terminów denotujących ludzką szczęśliwość.

W Części analitycznej zatytułowanej *Greckie modele życia szczęśliwego* omówiłam wizerunek szczęśliwej jednostki pod względem jej statusu w greckiej wspólnocie. W pierwszym rozdziale przedstawiłam model życia szczęśliwego władcy, rozważając, w jaki sposób wysoka pozycja społeczna, sława oraz zamożność wpływały na jego osobiste poczucie szczęśliwości. W drugim rozdziale podjęłam się analizy kreacji szczęśliwego greckiego męża, badając ewolucję modelu życia szczęśliwego od czasów kultury agrarnej do ukonstytuowania się ustroju demokratycznego. Opisałam w nim między innymi wpływ praktyk religijnych na ludzką szczęśliwość, podejście do kwestii bogactwa, wojennej chwały oraz zagadnień natury moralnej. Przedstawiłam również sylwetki herosów i mitycznych bohaterów, którzy uchodzili w starożytnej Grecji za paradygmat szczęśliwej jednostki (np. Heraklesa, Achilleusa, Odyseusza) oraz anonimowych przedstawicieli takich zawodów jak poeta, sędzia czy sykofanta.

Przedmiot analizy trzeciego rozdziału stanowił wizerunek kobiety szczęśliwej. Na podstawie tekstów homeryckich oraz greckiej komedii i tragedii próbowałam odpowiedzieć na pytanie, czy miała ona prawo do osobistego szczęścia oraz w jaki sposób uczestniczyła

w budowaniu szczęśliwości wspólnotowej. Uwzględniłam takie czynniki, mogące wpływać na jej życiową pomyślność, jak piękno fizyczne, związek małżeński czy wypełnianie obowiązków w zaciszu domowego ogniska. Z kolei w drugiej części niniejszego rozdziału swoją uwagę skoncentrowałam na kreacji kobiet fatalnych i cierpiących, rozważając okoliczności, które doprowadziły je do osobistego nieszczęścia.

Czwarty rozdział został poświęcony szczęśliwemu dziecku. Opisałam w nim podejście starożytnych do kwestii prokreacji oraz przedstawiłam ich pogląd o niedoskonałości natury młodego człowieka. Porównując fragmenty eposów Homera i greckiej tragedii starałam się znaleźć cechy determinujące szczęśliwość najmłodszych bohaterów i ich rodziców, wykorzystując jako materiał uzupełniający wybrane mity greckie.

W piątym rozdziale badałam kwestię szczęścia w przypadku greckiego niewolnika. Skoncentrowałam się na ukazaniu wartości, jakie mogły mieć wpływ na jego osobistą pomyślność (wolność oraz uciechy w duchu hedonistycznym). W świetle filozofii sofistycznej rozważałam także możliwość osiągnięcia przez greckiego sługę poczucia pełnej satysfakcji życiowej, zwracając szczególną uwagę na greckie pojęcia, których używają poeci dla opisanego jego „szczęśliwości”.

Na podstawie dokonanej analizy można stwierdzić, że wizerunek człowieka szczęśliwego przedstawiony w greckiej poezji epoki archaicznej oraz klasycznej nie był tak homogeniczny, jak pragnęli go ukazać starożytni filozofowie. Chociaż poczucie szczęścia jednostki oraz czynniki je warunkujące były zależne od posiadanej pozycji społecznej, to nawet w obrębie poszczególnych klas obserwujemy pewne różnice w podejściu do kwestii ludzkiej pomyślności, co czyni ją stanem subiektywnym. Owa dyferencjacja wynikała przede wszystkim z uwarunkowań społeczno-ekonomicznych i historyczno-politycznych oraz powstawania nowych nurtów myślowych (np. zanegowanie aparatu antropomorficznych bogów przez Ksenofanesa, filozofia sofistów oraz cyników).

W literaturze epoki archaicznej główne *praecepta* dotyczące życia szczęśliwego koncentrowały się wokół posłuszeństwa bogom i zabiegów o utrzymanie materialnego dobrostanu, w utworach epoki klasycznej zaś wokół rozwoju określonych przymiotów moralnych. Ponadto poeci epoki archaicznej przedstawiali kwestię szczęścia raczej jako poczucie osobistego zadowolenia, natomiast poeci epoki klasycznej rozpatrywali je *explicite* w kategoriach szczęśliwości wspólnotowej, co wynikało z przemian ustrojowych, jakie nastąpiły zwłaszcza w Atenach na przełomie V i IV w. przed Chr.. Dla tragików mit starożytny (μῦθος) – poddawany modyfikacjom odpowiadającym nowej myśli filozoficznej,

w tym teoriom eudajmonologicznym – stanowił niewątpliwie jedną z najwdzięczniejszych form dyskursu dla przedstawień paradygmatu szczęścia.